
Др Живота МАРКОВИЋ

**ОКО ОСНИВАЊА, НАЗИВА И САСТАВА ГЛАВНОГ
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ОДБОРА
СРБИЈЕ 1941. ГОДИНЕ**

Научни скуп посвећен животу и делу Драгојла Дудића и чињенице да је он био први председник највишег органа народне револуционарне власти у Србији 1941. године — Главног НОО Србије, на првој већој јединственој слободној територији на тлу Југославије, у Ужичкој Републици, подстиче нас и обавезује да се појачају истраживачки напори у расветљавању свих битних, досад недовољно истражених и обрађених питања у вези са Главним НОО Србије. У том смислу, у свом саопштењу задржаћу се на неким питањима оснивања, назива и састава Главног одбора.

И само оснивање ГНОО обележава несумњиво значајну фазу у развоју НОП-а у Србији, а посебно у изградњи нове, народне власти — народноослободилачких одбора. То је означавало завршетак почетне етапе процеса повезивања народноослободилачких одбора одоздо — горе, када је само на територији западне Србије образовано преко 250 одбора — месних, среских, окружних, са Главним НОО Србије. Стварањем Главног одбора завршено је повезивање народноослободилачких одбора и заокружен систем органа народне власти у Србији 1941. године. Тиме је не само начелно решен проблем власти у устанку, већ је и дат практичан пример њене организације који ће ускоро постати општи облик у земљи. Утолико је потребније утврђивање свих чињеница значајних и за Главни народноослободилачки одбор Србије.

1. Кад и како је формиран ГНОО Србије

О оснивању и раду ГНОО сачувано је врло мало изворне грађе и података. Пет-шест докумената у којима се помиње Главни НОО Србије: једно писмо Јосипа Броза Тита од 16. новембра 1941, два дописа ГНОО од 24. новембра упућена Народноослободилачком одбору Чачак, једно упутство народноослободилачким одборима и један допис Главном штабу Босне и Херцеговине и оскудна мемоарска

грађа, не омогућују да се са сигурношћу утврди датум и начин формирања Главног НОО Србије.¹

Из ових извора види се постојање Главног одбора, али нема података о самом формирању. Због тога, као и других тешкоћа при истраживању ове теме, у историографији постоји више верзија о датуму образовања Главног НОО Србије. Три су основне: већина аутора прихвата 17. новембар, а неки и 16. новембар; други сматрају да је основан у току новембра, не одређујући ближе датум; и најзад, према мањем броју аутора и неким новијим подацима, тај чин се везује за крај октобра и почетак новембра 1941.

Потребно је нагласити да Драгојло Дудић у свом Дневнику 1941. не помиње Главни НОО Србије. Текст Дневника се завршава са 5. новембром. Питање је да ли је Дудић водио Дневник кад је прешао у Ужице и да ли, ако га је водио, у њему има података о Главном НОО Србије. Позитиван одговор тешко је дати, али постоје основне претпоставке да јесте. Наиме, Владимир Дедијер, у предговору Дудићевог Дневника 1941. (издање 1981), наводи исказ Милована-Мићка Дудића, брата Драгојла Дудића, по којем је Драгојло после преласка у Ужице наставио да води дневник, али да о њему нема трагова. Дедијер, такође, тврди да му је сам Дудић казивао да је у Ужицу писао дневник и да му је поп Влада Зечевић причао да је Дудић, непосредно пред погибију, сакрио тај дневник у један канал у селу Мачкату код Ужица.² Надајмо се да није изгубљена свака вера да ће се овај документ од историјског значаја појавити, и можда, бацити више светла на формирање и рад Главног НОО Србије и његовог председника.

Аутори који су узели 17. новембар 1941. као датум формирања ГНОО др Јован Марјановић³, др Душан Живковић⁴, група аутора „Србија у НОР 1941—1945”⁵, Перо Морача⁶ и други, не помињу извор података. У овим радовима, насталим пре 2—3 деценије, највероватније се датум (17. новембар), преузимао на основу оскудних података мемоарског карактера и из раније објављених текстова.

Владимир Дедијер пише да је „Тито 16. 11. 1941. донео одлуку да се створи Главни народноослободилачки одбор Србије”⁷, али не

---

¹ Писмо Врховног штаба НОПОЈ, бр. 136 од 16. новембра 1941, архив Народног музеја Титово Ужице; У деловодном протоколу Народноослободилачког одбора Чачка из 1941. године заведена су два писма Привременог НОО Србије — данас се протокол налази у Историјском архиву Чачка: Никола Живковић, *Основне активности народноослободилачког покрета 1941. године, Историја радничког покрета, Зборник радова, Београд, 1965.*

² Драгојло Дудић, *Дневник 1941*, Београд, 1981, Предговор, стр. 24.

³ Др Јован Марјановић, *Устанак и народноослободилачки рат у Србији 1941*, Београд, 1963, стр. 365.

⁴ Др Душан Живковић, *Постанак и развитак народне власти у Југославији*, Београд, 1969, стр. 196.

⁵ *Србија у рату и револуцији 1941—1945*, група аутора, Београд, 1976, стр. 135.

⁶ Перо Морача, *Југославија 1941*, Београд 1971, стр. 504.

⁷ Владимир Ј. Дедијер, Предговор *Дневника 1941. Драгојла Дудића*, Београд 1981, стр. 24.

наводи извор података нити то ближе објашњава. Према сећању Србољуба Јосиповића, који је у Ужицу 1941. године кооптиран за члана ПК КПЈ за Србију, Главни одбор је формиран половином новембра.⁸

Један број аутора: др Бранко Петрановић⁹, Миливоје Ковачевић, Милијан Јеремић¹⁰ и други, истичу да је Главни НОО основан у новембру, али не наводе датум. Према сећању Благе Гошовић, професора Гимназије у Ужицу, која је 1941. године, иако не од почетка, радила у Секретаријату Главног НОО за Србију, овај орган би могао бити формиран у првој половини новембра.¹¹ И у Просветином издању Дневника, објављеном 1945. године, пише само да је новембра 1941. у Ужицу формиран Народноослободилачки одбор Србије.¹² Извештај и реферати Велике антифашистичке народноослободилачке скупштине Србије, одржане у Београду новембра 1944. године, истичу да је Главни народноослободилачки одбор Србије образован у новембру. Међутим, датум се не помиње нити се ближе одређује време оснивања.¹³

Неколико аутора: др Леон Гершковић¹⁴, др Макс Шнудерл¹⁵, др Венцеслав Глишић¹⁶ и Дојчило Митровић¹⁷, сматрају да је Главни НОО Србије формиран почетком новембра.

И један број савременика и други новији подаци, до којих се дошло последњих година, на посредан начин указују да је Главни НОО основан пре 17. новембра, а најчешће га везују за почетак новембра.

Приликом боравка у Ужицу, крајем октобра 1941, Цвијетин Мијатовић је присуствовао састанку у Централном комитету КПЈ на којем се расправљало о образовању Главног НОО Србије. Ево шта о томе он каже: „Пред полазак (из Ужица, натраг у Босну — Ж. М.) јавили су ми да друг Тито жели да присуствујем једној сједници. Помислио сам да ће опет бити ријечи о источној Босни... Када је сједница почела видео сам да се, у ствари, ради о састанку Централног комитета. Ја нисам био члан, а расправљало се о приједлогу другова из Србије, који су тражили мишљење Централног комитета о

---

⁸ Србољуб Јосиповић, *Од Посавине до Ужица*, Ужичка Република — записи, сећања, књ. 2, Титово Ужице 1983, стр. 363.

⁹ Др Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918—1978*, Београд 1981, стр. 281.

¹⁰ Миливоје Ковачевић — Милијан Јеремић, *Народна власт у Србији 1941—1961*, Београд 1962, стр. 33.

¹¹ Блага Гошовић, *Ликови партизанске владе*, Ужичка Република — записи и сећања, књ. 2, Титово Ужице, 1983, стр. 434.

¹² Драгојло Дудић, *Дневник 1941*, Београд 1945, стр. 5.

¹³ *Велика антифашистичка народноослободилачка скупштина Србије*, Београд, (9—12. новембар 1944).

¹⁴ Др Леон Гершковић, *Историја народне власти*, стр. 92.

¹⁵ Др Макс Шнудерл, *Згодовина људске области*, 1950, стр. 103.

¹⁶ Др Венцеслав Глишић, *Ужичка Република*, Београд, 1986, стр. 127.

¹⁷ Дојчило Митровић, *Западна Србија 1941*, Београд 1975, стр. 239.

формирању Првог главног народноослободилачког одбора у Србији, са повјереницима. Било је говора и о кадровским рјешењима. Помињан је Мирко Томић, Драгојло Дудић и још неки које сам познавао.”¹⁸

И Светозар Вукмановић Темпо, у књизи *Револуција која тече*, описујући атмосферу у Ужицу, приликом доласка у Врховни штаб у јесен 1941. године, каже да „народна власт већ функционише” и да се „ствара нека врста српске владе са Драгојлом Дудићем и Петром Стамболићем на челу”.¹⁹ Светозар Вукмановић не наводи време свог боравка у Ужицу, али на истом месту пише да је то било у време кад је вршена опсада Краљева, чије се ослобођење — како он истиче — ускоро очекивало, па се може посредно закључити да је то био крај октобра или почетак новембра, јер је опсада Краљева престала почетком новембра 1941. године.

И неки други извори упућују на сличан закључак. Податак да је Александар Ранковић, почетком новембра како наводи у својим радовима др Венцеслав Глишић, писмом обавестио Милоша Минића да са ваљевског терена упути у Ужице Драгојла Дудића и Владу Зечевића, говори да је то уследило, свакако, после заузетог става у руководству о образовању и саставу Главног одбора. Такође, Петру Стамболићу је већ 2. новембра, у селу Дулени, саопштено да треба да дође у Ужице.²⁰ Према сећању Милосава Живановића Јагодинца, који је од штаба Поморавског партизанског одреда био одређен да прати Петра Стамболића, тада инструктора ПК КПЈ за Србију при Окружном комитету за округ јагодински, Стамболић и он су 4. новембра ујутру кренули из Дулена и 7. или 8. новембра стигли у Ужице.²¹

У Ужицу је Александар Ранковић саопштио Петру Стамболићу да је одређен за секретара ГНОО-а. Том приликом је, уз учешће и Едварда Кардеља, разговарано о одлуци о оснивању и саставу ГНОО-а Србије. После неколико дана у Ужице је, на рад у Главном одбору, стигао и Драгојло Дудић.

И податак да је око 10. новембра, приликом увођења у дужности страже за обезбеђење Врховног штаба, Милосав Живановић био упознат да се стража одржава и пред зградом Главног НОО Србије, потврђује да је Одбор већ био основан.²²

Потврда да је 17. новембар, који се у већини публикација наводи као дан оснивања Главног НОО Србије, дискутабилан, произилази и из једног писма које је Тито у име Врховног штаба НОПОЈ

---

¹⁸ Цвијетин Мијатовић, *Код друга Тита у Ужицу*, Ужичка Република — записи и сећања, књ. 1, Титово Ужице 1981, стр. 362.

¹⁹ Светозар Вукмановић, *Револуција која тече*, Београд, 1971.

²⁰ Слободан Нешовић — др Бранко Петрановић, *АВНОЈ и револуција*, Београд 1983, стр. 118.

²¹ Милосав Живановић Јагодинац, *На стражи пред Врховним штабом у Ужицу*, Ужичка Република — записи и сећања, књ. 2, Титово Ужице 1983, стр. 269.

²² Исто.

упутио 16. новембра из Ужица команди једне четничке јединице у Јагодину код Вишеграда.²³ Писмо је пронађено пре четири године. На сектору код Вишеграда између партизана и четника дошло је до спора око стварања нове власти. Препоручујући им да у спорним општинама треба створити цивилну власт, Тито наглашава да је у Ужицу створен „Централни одбор за читаву ослобођену територију”, при чему мисли на Главни НОО за Србију. Садржај овог документа показује да је Одбор формиран пре 15. новембра, када је датиран овај допис.

Из расположивих извора се види да је замисао о формирању политичког представништва и неке врсте централне власти за целу земљу, односно ослобођену територију и слично, постепено и дуже сазревала. Она је добијала прве конкретне наговештаје са стварањем и ширењем слободних територија у разним крајевима земље и упоредо са формирањем органа нове власти. О идеји Јосипа Броза Тита да се формира Народни комитет ослобођења за целу Југославију, говори више докумената из августа 1941. Из спољнополитичких разлога и унутрашњих прилика тада није дошло до њене реализације. Међутим, приступило се стварању земаљских тела као највиших органа власти у покрајинама (у Словенији и Србији у јесен 1941, у Црној Гори почетком фебруара 1942. године). То су били први покрајински органи у облику народноослободилачких одбора.

Сазревање идеје о стварању Главног НОО Србије може се пратити и на основу досад позната три писма Јосипа Броза Тита у време трајања Ужичке Републике. Још док је био у Крупњу, 9. октобра 1941, Тито пише Ивану Милутиновићу и Сретену Жујовићу у Ужице и помиње стварање „једног централног тела за читаву ослобођену територију” и да ће се коначно решење о томе донети кад он стигне у Ужице.²⁴

Ова замисао поменута је и у писму које је Тито упутио у Београд из Ужица 19. октобра Спасенији-Цани Бабовић, члану ЦК КПЈ и Благоју Нешковићу, члану ПК КПЈ за Србију.²⁵ У писму Дражи Михаиловићу од 20. октобра, о заједничкој сарадњи, Тито предлаже да се створи један „Централни народно-ослободилачки одбор за читаву ослобођену територију”.²⁶

На основу изложеног поуздано се може прихватити: (а) да је Главни НОО Србије формиран пре 17 новембра 1941. године; (б) да је формиран крајем октобра или почетком новембра. Даљим истра-

---

²³ Писмо Брховног штаба НОПОЈ, бр. 136 од 16. новембра 1941 — Штабу команде Јужног фронта, архив Народног музеја Титово Ужице.

²⁴ Јосип Броз Тито — Ивану Милутиновићу и Сретену Жујовићу, 9. октобра, 1941, Крупњан, Документи централних органа КПЈ — НОР и револуција, књ. 2, Београд 1985, док. 17, стр. 61.

²⁵ Јосип Броз Тито — Спасенији Цани Бабовић и Благоју Нешковићу, 19. октобар 1941, Ужице, Документи централних органа КПЈ — НОР и револуција, књ. 2, Београд 1985, док. бр. 20, стр. 64.

²⁶ Борба, 11. новембар 1941. године.

живањима ово би требало још прецизније утврдити, по могућству и датум оснивања, или унети неке корекције.

У одговору на питање како је формиран Главни одбор Србије треба се подсетити да су народноослободилачки одбори бирани на зборовима или конференцијама грађана (сеоски, општински, неки срески), а кад ратне прилике нису омогућавале слободан избор, они су именовани. Кад су прилике допуштале, њихов избор је потврђиван. Срески НОО су бирани на народним зборовима или конференцијама грађана, неке су бирали и представници и делегати месних НОО (Бајина Башта, Ужице), док је Окружни НОО у Ужицу изабран на Оснивачкој конференцији представника — делегата из срезова ужичког округа.

Тешкоће око утврђивања датума формирања Главног одбора Србије проистичу из чињенице што је он на друкчији начин формиран. Више изнетих података указује да је на предлог руководства НОП-а и КПЈ за Србију, на састанку Политбироа ЦК КПЈ одлучено о формирању ГНОО када су именовани и његови чланови. Том приликом је за председника одређен Драгојло Дудић, за секретара Петар Стамболић и именовани остали чланови — повереници и одређена њихова задужења. Драгојло Дудић је на рад у ГНОО дошао, највероватније, после 10. новембра.

2. Територија за коју је основан ГНОО?

Неке чињенице у вези са формирањем ГНОО, његовим називом у појединим документима 1941. и саставом као и наговештај да ће се проширивати, отварају питање: за коју територију је основан ГНОО Србије?

Прво, да ли је ГНОО формиран само за ослобођену територију Србије, или је требало да буде Одбор за ослобођену и неослобођену територију Србије?

У два поменута дописа овог органа из 1941. године Народноослободилачком одбору Чачка и у писму Главном штабу Босне и Херцеговине, он се помиње као „Привремени Н.О.О. за Србију.”²⁷ Према мишљењу Петра Стамболића, тада секретара ГНОО Србије, Главни ГНОО „требало је да буде одбор за Србију — за ослобођену и неослобођену територију.”²⁸ У документима Велике антифашистичке народноослободилачке скупштине Србије 1944. године о њему се говори као о Главном НОО Србије.

Међутим, четири дописа Јосипа Броза Тита из периода Ужичке Републике дају основа за дилему: да ли је Главни одбор Србије формиран и за шире ослобођено подручје и ван Србије, у смислу Титове

---

²⁷ Односи се на наведене дописе ГНОО Народноослободилачком одбору Чачка и Главном штабу Босне и Херцеговине (напомена бр. 1).

²⁸ Слободан Нешовић — др Бранко Петрановић, н. д., стр. 117.

формулације „за читаву ослобођену територију”. Треба подсетити да је у време стварања Главног НОО Србије, поред широке слободне територије у западној Србији, Шумадији и Поморављу, било ослобођених подручја у источној Босни, Санцаку, Црној Гори, Херцеговини и другим крајевима земље, па се преко слободне територије могло ићи од Јадранског мора скоро до Београда.

Још док је био у Крупњу, Тито 9. октобра, у писму Ивану Милутиновићу и Сретену Жујовићу, који су се тада налазили у Ужицу, помиње стварање „једног централног тела” за ослобођену територију, које ће на себе преузети „задатак руковођења како политичким тако и приватним животом на читавој слободној територији.”²⁹ И у писму од 20. октобра у којем позива Дражу Михаиловића на сарадњу, Тито предлаже да се створи „Централни народно-ослободилачки одбор за читаву ослобођену територију”.³⁰ У његовом допису од 16. новембра штабу четничке јединице у околини Вишеграда наглашава се да је у Ужицу створен „Централни одбор за читаву ослобођену територију”. При том се не каже да се то односи на Србију, али се наглашава да је „за читаву ослобођену територију”.

Поређење ових Титових писања из октобра и новембра са писмима из августа (17. августа — Штабу партизанских одреда Хрватске, 23. августа — Коминтерни) о стварању Народног комитета ослобођења, показује да се до Саветовања у Столицама говори о формирању Народног комитета ослобођења за целу Југославију, када се из познатих спољнополитичких разлога и унутрашњих односа привремено одложило стварање таквог органа као репрезентативног политичког тела и централног органа власти за целу земљу, док у периоду октобар-новембар Тито говори о „централном телу”, „Централном народноослободилачком одбору за читаву ослобођену територију”.

То даје основа за тезу да се формирањем Главног одбора рачунало и на његово евентуално проширење и ван Србије, у смислу Титове формулације „за читаву ослобођену територију”. То се донекле наслућује и из Титовог писма од 19. октобра 1941, упућеном у Београд Спасенији Бабовић и Благоју Нешковићу,³¹ у којем он инсистира да на слободну територију дођу др Иван Рибар и Драгољуб Јовановић где их „очекују важни послови”. Треба подсетити и на чињеницу да су од десет чланова Главног НОО Србије, три била са подручја ван Србије (Митар Бакић, Никола Груловић и Јусуф Тулић). У прилог овој тези је и опаска др Венцеслава Глишића да „није посве извесно да не би дошло до формирања и Народноослободилачког одбора за Југославију да је дуже потрајала Ужичка Република”.³²

---

²⁹ Јосип Броз Тито — Ивану Милутиновићу и Сретену Жујовићу, 9. октобра 1941. Крупањ, Документи централних органа КПЈ — НОР и револуција, књ. 2, Београд, 1985, док. бр. 17. стр. 61.

³⁰ Борба, 11. новембар 1941.

³¹ Јосип Броз Тито — Спасенији Цани Бабовић и Благоју Нешковићу, 19. октобар 1941, Ужице (Документи).

³² Др Венцеслав Глишић, н. д., стр. 217.

Додајмо овоме и оцену попа Владе Зечевића „да је избор и сазив Првог заседања Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије ... био нормалан и логичан наставак рада „ужичке владе“, овај пут за целу Југославију”.³³

3. Изворни називи Главног народноослободилачког одбора

Веома оскудни аутентични историјски извори отежавају утврђивање изворног назива Главног одбора Србије. У малобројним документима из 1941. године, историјској литератури и оскудној мемоарској грађи употребљавају се различити називи.

У два дописа овог Одбора, упућена Народноослободилачком одбору Чачка, 24. новембра 1941. године, и у писму Главном штабу Босне и Херцеговине употребљава се назив „Привремени Н.О.О. за Србију”. У допису четничкој команди, од 16. новембра, Тито овај орган назива „Централни одбор за читаву ослобођену територију”.

У извештају о раду Главног народноослободилачког одбора Србије и о раду представника Главног одбора Србије на Другом заседању АВНОЈ-а, поднетом на седници Велике антифашистичке народноослободилачке скупштине Србије (9—12. новембра 1944). у реферату Петра Стамболића и одлукама ове скупштине користи се назив „Главни народноослободилачки одбор Србије”.³⁴ У Дневнику 1941, издање Просвете, 1945. године, за ГНОО је употребљен назив „Народноослободилачки одбор Србије”.³⁵

У својим сећањима на боравак у Врховном штабу 1941. у Ужицу, Цвијетин Мијатовић помиње овај одбор под називом „Први главни народноослободилачки одбор у Србији”³⁶, а Светозар Вукмановић Темпо говори о некој врсти „српске владе”. Влада Зечевић, у чланку На раду у „ужичкој влади”, овај орган назива „Главни народноослободилачки одбор за Србију”.³⁷

И у историографији један број аутора ово врховно политичко представништво из 1941. године назива „Главни народноослободилачки одбор за Србију”, а други „Главни народноослободилачки одбор Србије”. Последњих година други назив се све више устаљује.

4. О саставу Главног одбора

Иако састав Главног НОО није био објављен, највероватније, да би се избегла опасност за породице његових чланова, имена су утврђена на основу сећања појединих његових чланова (Петар Стам-

³³ Влада Зечевић, И то да се зна, чл. „На раду у Ужичкој влади”, Загреб 1968.

³⁴ Велика антифашистичка народноослободилачка скупштина Србије, 9—12. новембар 1944, Београд.

³⁵ Драгојло Дудић, Дневник 1941, Београд 1945, стр. 5.

³⁶ Цвијетин Мијатовић, нав. чланак.

³⁷ Влада Зечевић, н. д.

болић, Митар Бакић и др.). Главни НОО Србије сачињавали су: Драгојло Дудић — председник, Петар Стамболић — секретар, чланови (повереници): Митар Бакић — за финансије, Никола Груловић — за трговину (а старао се и о осталој привреди), Милентије Поповић — за саобраћај, Влада Зечевић — за шумарство, Мирко Томић — за снабдевање и здравство, Јован Поповић и Митра Митровић — за просвету и културу. Одбору је додељен на рад и Јусуф Тулић, искусни партијски радник.³⁸ То су била првобитна задужења, али је у пракси било измена, јер неки повереници нису могли одмах доћи у Ужице, или су били презаузети другим пословима. Драгојло Дудић, иако председник, добио је ресор пољопривреде, а Влада Зечевић је радио и на пословима саобраћаја, снабдевања и др.

Анализа састава Главног НОО показује да је он, ако се изузме поп Влада Зечевић, истакнути родољуб и припадник ослободилачког покрета, био састављен искључиво од чланова КПЈ, мада је у документима НОП-а истицан нестраначки карактер НОО и да они „не смеју бити органи појединих странака”, па ни КПЈ. Одговор на ово питање би се могао наћи у чињеници да је одбор формиран у време оштрог сукоба НОП-а и равногорског покрета Драже Михаиловића, због оружаног напада четника на партизанске јединице и поједина места у западној Србији, али и у односу руководећих људи бивших грађанских политичких партија и буржоаских кругова према народно-ослободилачком покрету.

Друго питање, које намеће овакав састав, јесте: да ли је постојала намера да се састав одбора прошири представницима демократских политичких групација? Иако оскудни, неки, подаци показују да има основа за претпоставку да је таква намера постојала.

Наиме, из поменутог писма Врховног штаба, од 16. новембра, четничком штабу код Вишеграда, може се закључити да се рачунало на проширење „Централног одбора” (мисли се на ГНОО Србије) представницима разних „политичких струја”. После препоруке да се на терену створи цивилна власт, Врховни штаб истиче да нова власт треба да се повеже са формираним Одбором у Ужицу и у који улазе „представници разних политичких струја”.³⁹

И настојање Централног комитета КПЈ и Тита да на слободну територију западне Србије дођу др Иван Рибар, представник левог крила Демократске странке и Драгољуб Јовановић, секретар Народне сељачке странке, може се довести у везу с проширењем Одбора прогресивним појединцима и представницима демократских група. Свакако, на платформи НОП-а и не на компромису и коалицији на паритетној страначкој основи. Као што је познато, до овога није дошло, јер Рибар није могао у то време да се пребаци на ослобођену територију, а Драгољуб Јовановић то није прихватио.

³⁸ Др Јован Марјановић, н. д.

³⁹ Писмо Врховног штаба, бр. 136, од 16. новембра 1941, архив Народног музеја Титово Ужице.

С друге стране, овакав састав Главног НОО Србије показује да су се друштвено-политичке снаге у устанку у Србији јасно издиференцирале, да је руководство КПЈ и НОП-а све јасније одређивало смернице у развоју нове народне власти у Југославији и да је тиме завршена једна фаза у развоју политичких односа у Србији.

Résumé

SUR L'INSTITUTION, LE NOM ET LA STRUCTURE DU COMITÉ POPULAIRE GÉNÉRALE DE LIBÉRATION DE LA SERBIE EN 1941.

Cet ouvrage représente l'annexe à l'éclairage des questions insuffisamment examinées sur l'institution, le nom et la structure du Comité populaire général de libération de la Serbie en 1941.

Se basant sur les données historiques obtenues par les recherches nouvelles, l'auteur indique que le Comité populaire général de libération fut fondé au commencement du mois novembre en 1941, à l'opposé de l'avis prédominant jusqu'à présent dans l'historiographie d'après lequel ce Comité a été fondé le 17 novembre 1941.

Dans le texte on a montré que le Comité populaire général de libération était formé non seulement pour le territoire libéré mais aussi pour le territoire non libéré de la Serbie.

Quant à la structure du Comité populaire général de libération ce qui est caractéristique c'est que de dix membres du Comité, neuf appartenaient au Parti Communiste Yougoslave. La lettre de l'état major du 16 novembre 1941, envoyée à l'état des četnici près de Višegrad sur la question du pouvoir, permet de conclure que l'intension existait pour l'élargissement de la structure du Comité par les représentants des groupes politiques démocratiques. L'offensive de l'ennemi sur le centre du territoire libéré vers la fin du mois novembre 1941 empêchait cela.